

Motion till riksdagen 2023/24:2831

av **Ardalan Shekarabi m.fl. (S)**

med anledning av prop. 2023/24:84 Säkerhetszoner

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra de befintliga reglerna om visitation i polislagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om protokoll och kvittosystem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tidsbegränsning och utvärdering och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen och Sverigedemokraterna föreslår i propositionen att visitationszoner ska införas. Redan i dag finns regler om visitation i polislagen. Polisen har rätt att visitera om det finns misstanke om brott som kan ge fängelse. Polisen har också rätt att genomföra kroppsvisitation och husrannsakan i fordon för att söka efter vapen eller andra farliga föremål i brottsförebyggande syfte. Detta regleras i 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § polislagen. I den utsträckning det behövs får en polis utföra en kroppsvisitation eller en husrannsakan i fordon för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är tänkta att användas vid brott mot liv eller hälsa. En förutsättning är att man kan anta att föremålet kan förverkas enligt reglerna i brottsbalken. Det krävs också att man kan anta att man faktiskt ska hitta vapen eller andra farliga föremål.

Kroppsvisitation på den här grunden ska bara användas när risken är stor för att föremålen ska användas vid våldsbrott. Den praktiska tillämpningen får inte göra att allmänheten uppfattar den som obefogat trakasseri. Polisen har alltså stora möjligheter att visitera misstänkta personer

En granskning från Riksdagens ombudsmän (JO) visar dock att många poliser tycker att regeln är svår att tillämpa, dels för att man måste göra överväganden i flera led, dels

därför att rekvisiten är svåra att tillämpa. Polislagen bör därför ändras så att polisens möjligheter att visitera personer som är kända och som rört sig i, eller som kan misstänkas ingå i, en gängkontext tydliggörs. På så sätt kan polisen enklare stoppa fler misstänkta för att omhänderta vapen och komma åt sprängmedel redan innan brott begås.

Många personer uppger att de inte får besked om varför de blir visiterade. Vi är positiva till regeringens förslag om protokoll för att öka rättssäkerheten. Utöver det vill vi se en förändring av polislagen med ett system där den som visiteras får ett kvitto där bl.a. orsaken till visitationen anges. Regeringen bör återkomma med förslag om protokoll vid kroppsvisitation, inklusive ett kvittosystem.

Regeringen och Sverigedemokraterna vill i stället införa särskilda visitationszoner, eller säkerhetszoner som man numera kallar förslaget. Av flera anledningar är det fel väg att gå.

För det första riskerar förslaget att bli kontraproduktivt. Polisens förmåga att klara upp brott är i stor utsträckning beroende av samarbete med allmänheten. Redan med dagens regler vittnar människor, särskilt unga män med utländsk bakgrund, om att de blir visiterade gång på gång, utan att polisen hittar något. Risken är stor att visitationszonerna kommer att spä på misstroendet mot polisen, och därmed avsevärt försvåra uppkläringen av brott.

För det andra är geografiska visitationszoner missriktade. Skjutningar och sprängningar sker inte inom ett geografiskt avgränsat område. Utvecklingen de senaste åren visar att skjutningar och sprängningar kan inträffa var som helst, och att de som utför dåden bor på många olika ställen, och inte i geografiskt avgränsade områden.

För det tredje menar vi att åtgärderna kommer för sent och riskerar att bli ineffektiva. Regeringen och Sverigedemokraterna har i debatten framfört att zonerna ska ha en avkylande effekt på våldet och syftet med förslaget är att komma åt fler vapen och gängkriminella. Vi menar att zonerna riskerar att inte bli tillräckligt träffsäkra och att hämndaktioner kopplat till gängkonflikter i dag sker var som helst. Även om det i propositionen sägs att det kan komma att införas flera parallella zoner ger vårt förslag om ett förtydligande i polislagen en bättre möjlighet att kontrollera misstänkt gängbrottslighet oavsett plats.

För det fjärde är risken stor att visitationszoner i större utsträckning leder till rasprofilering och diskriminering. Väljer riksdagens majoritet ändå att införa visitationszoner bör dessa förenas med mekanismer som minskar utrymmet för missbruk och godtycklighet. Utredningen Ett utökat skydd mot diskriminering (SOU 2021:94) behandlar dessa frågor. Regeringen bör återkomma till riksdagen med åtgärder för att minska risken för diskriminering vid polisens visitationer.

Flera remissinstanser har påpekat att den möjlighet att överklaga ett beslut om att införa en visitationszon som regeringen och Sverigedemokraterna föreslog i lagrådsremissen inte var tillfredsställande. Lagrådet instämde i den kritiken och menade att förslaget inte kunde läggas till grund för lagstiftning. Lagrådet menade att ett alternativ behövde utredas. Regeringen och Sverigedemokraterna har i viss mån ändrat förslaget, men fortfarande kvarstår stora oklarheter. I den utvärdering som ska göras måste detta vara en viktig fråga.

Förslaget om visitationszoner innebär inskränkningar av den personliga integriteten. I likhet med andra sådana lagar borde lagen tidsbegränsas till att gälla i tre år. På så sätt kan en ny bedömning göras av om lagen gett de effekter som avsågs. Oavsett tidsbegränsning bör lagen följas och utvärderas av utomstående forskare kontinuerligt och i sin helhet efter tre år.

Såväl ett stort antal remissinstanser som Lagrådet kritiserar regeringen och Sverigedemokraterna för hur man bereder lagförslag, inte minst sådana som innebär stora inskränkningar i den personliga integriteten. Efter Lagrådets kritik har regeringen och Sverigedemokraterna i viss mån sansat sig, genom en något längre tid för införande. Detta efter att Lagrådet påpekat att den angivna tidsplanen innebar att Lagrådets prövning närmast framstod som en formalitet.

Lagrådet konstaterar också att regeringen tagit en risk med den förhållandevis korta remisstiden, vars förverkligande remissinstanserna ansträngt sig för att förhindra. Remissförfarandet utgör en viktig del i beredningsprocessen, så att lagförslag blir så genomarbetade som möjligt. Som Lagrådet konstaterar kan det tänkas att synpunkterna hade kunnat kvalificeras eller göras mer djuplodande och användbara om mer tid hade getts.

Ardalan Shekarabi (S)

Annika Strandhäll (S)

Anna Wallentheim (S)

Sanna Backeskog (S)

Petter Löberg (S)

Mattias Vepsä (S)

Lars Isacsson (S)